

Boganmeldelser.

JOHANN v. KOMORZYNSKI. **Die nationalökonomische Lehre vom Credit.** Innsbruck 1903. Wagnersche Univ.-Buchhdl. (XXXX + 520 S.).

Den, der læser en Del Faglitteratur, bliver efterhaanden uskikket til at være Anmelder, fordi han nødvendigvis bliver uretfærdig. Kender man blot lidt, har man megen Glæde af at læse, jo mere man kan, des mindre nyt byder hvert nyt Værk én; og den samme Bog, der for nogle Aar siden aftvang mig Beundring og Begejstring, fordi den aabnede mig Adgang til ny Erkendelse, den samme Bog vil jeg nu møde med Gnavenhed, fordi det, der staar deri, ikke er mig nyt. Jeg bliver irriteret, fordi jeg skal finde en Synaal i et Fad Grød, det ny i en hel Mængde, der er mig kendt. Og siges det end paa en hel anden Vis, end jeg har magasineret det i min Hjerne, saa har jeg blot et Arbejde med at identificere det — et Arbejde, der resulterer i, at jeg finder, at det blot er det gamle paa en anden Maade. Overalt finder man en Bekræftelse paa Søren Kirkegaards Iagttagelse om den rite Bog, der er skreven ud af 10 andre — desværre særlig i Økonomiens Teori.

Der staar nu virkelig i Prof. Komorzynskis Bog en hel Mængde gode og nogle fortræffelige Iagttagelser, men at læse 530 Sider igennem for at faa de faa Iagttagelser, jeg har Brug for — ja det er et for stort Arbejde, og

Boganmeldelser.

JOHANN v. KOMORZYNSKI. **Die nationalökonomische Lehre vom Credit.** Innsbruck 1903. Wagnersche Univ.-Buchhdl. (XXXX + 520 S.).

Den, der læser en Del Faglitteratur, bliver efterhaanden uskikket til at være Anmelder, fordi han nødvendigvis bliver uretfærdig. Kender man blot lidt, har man megen Glæde af at læse, jo mere man kan, des mindre nyt byder hvert nyt Værk én; og den samme Bog, der for nogle Aar siden aftvang mig Beundring og Begejstring, fordi den aabnede mig Adgang til ny Erkendelse, den samme Bog vil jeg nu møde med Gnavenhed, fordi det, der staar deri, ikke er mig nyt. Jeg bliver irriteret, fordi jeg skal finde en Synaal i et Fad Grød, det ny i en hel Mængde, der er mig kendt. Og siges det end paa en hel anden Vis, end jeg har magasineret det i min Hjerne, saa har jeg blot et Arbejde med at identificere det — et Arbejde, der resulterer i, at jeg finder, at det blot er det gamle paa en anden Maade. Overalt finder man en Bekræftelse paa Søren Kirkegaards Iagttagelse om den rite Bog, der er skreven ud af 10 andre — desværre særlig i Økonomiens Teori.

Der staar nu virkelig i Prof. Komorzynskis Bog en hel Mængde gode og nogle fortræffelige Iagttagelser, men at læse 530 Sider igennem for at faa de faa Iagttagelser, jeg har Brug for — ja det er et for stort Arbejde, og

jeg begynder derfor at forstaa den, der paa et vist Tidspunkt kun vil læse Encyclopædier, for at se det seneste Nyt, og ellers søger til Udkanterne og heller læser dem, der siger 1000 gale Ting, som tvinger én til den Tanke- sport at rette det urigtige, end alle disse fagligt saa uangribelige Ting.

Disse Forbemærkninger til de Læsere, der finder at mine Anmeldelser oftest er for strænge og egentlig misledende, fordi jeg qua Anmelder ikke sætter mig paa Læserens Standpunkt, men egoistisk dømmes om, hvad Bogen giver mig selv.

Jeg tror at turde give det Raad til alle: i et enkelt Fag at nøjes med at læse meget faa Bøger, saa at læse dem med Kritik, saa at sige gøre Forfatterens Tanke- arbejde om igen, fordi en Bog først ejes ret, naar man har betraadt de Veje, Forf. gik, inden hans Arbejde var fuldt og færdigt. Paa den Maade har jeg lært, hvad jeg kan — og al den megen Læsning efter den Tid har snarest gjort mig steril og blasert — og derfor uretfærdig i mine Domme over en Bogs Gehalt.

Prof. Komorzynskis store Arbejde om Krediten falder i tvende Afsnit, der har mindre med hinanden at gøre, end Forf. paastaar. Første Del, der til Titel har »Kreditens økonomiske Væsen«, omhandler væsentligst Begreberne Formue og Indkomst. Forsaa vidt det, der overføres ved Hjælp af Kredit, er Formuer og Renten fremtræder som Indkomst, kan det forsvares, men saa kunde ganske vist med samme Ret alle de økonomiske Kategorier falde ind under den Opgave, Forf. har sat sig, at undersøge Kreditens Begreb, og iøvrigt ogsaa under hvilken som helst anden Opgave. Det er da ikke nødvendigt altid at begynde med Verdens Skabelse, eller at Zoologen, der skal beskrive en Hest, indleder den med en Afhandling om Stivelsens Plads i Ernæringen; — og tilmed bliver det urigtigt, naar Indledningen viser sig at blive det egentlige, men alligevel ikke bliver udtømt, fordi det jo kun er en Indledning, og selve det Emne, man

har paataget sig at behandle, bliver sløjft og forjasket, fordi man har spildt sin Kraft paa Indledningen.

Forf. begynder med at hævde — og det er Ledemotivet i den hele Afhandling, — at Samfundsøkonomien er et System af en Mængde i sig selv uselvstændige Særbedrifter, der kooperativt forbindes med hverandre, og betoner saaledes at i vort Samfund er enhver kun et Led i en stor Produktionsmaskine, og at den enkeltes Kaar saaledes ikke er bestemt af ham selv, men af de økonomiske Forhold, hvori han er sat. Nu har vi en given formueretlig Ordning, hvis Indhold er den private Eneraadighed over de ham tilhørende Goder; men de tekniske Produktionsforhold kræver nu et Brud paa denne Eneraadighed. Gennem Omsætningen, Byttet og Kreditgivningen kan vi redde den private Eneraadighed over Goderne og dog sikre Produktionen og Konsumtionen, hvad de maa fordr. I Byttet faar den enkelte — indenfor Grænsen af sin Formuenhed — de Varer, han attraar; gennem Krediten faar den, der kan producere de Midler han skal bruge — endog ud over sin Formuenhed. Krediten redder da den private Ejendomsret, som ellers under de økonomiske og tekniske Produktionskrav maatte falde sammen. Det der laanes, er ikke konkrete Goder, men Formuenhed, d: Magt til at vælge mellem flere konkrete Goder. Kredittager faar en større økonomisk Magt og betaler derfor en Rente, hvis Forudsætning er, at den udlaante Formue ikke blot kan bevarer, men ogsaa formeres. Det er denne Forudsætning, der gør Kredit til en økonomisk og ikke blot en retlig Kategori. Kredit er altsaa efter Forf. at betegne som Formueudlaan, og Forf. polemiserer derfor mod dem, der siger at »Kredit er Overladelse af Formueudnyttelse (»Nutzung«), og mod dem, der kalder Kredit »Tillid«, — med »en vulgær Opfattelse« —, eller at Kredit er et Bytte med Ydelser, der er adskilte i Tid. Komorzynskis Kritik af Opstillingen af Kredit som »et Bytte, hvis Ydelser er tidsadskilte«, er ingenlunde overbevisende. Endelig

opstiller Forf. den Anskuelse, hvorefter Kredit er »Cirkulationskraft« — og slaar denne Anskuelse ned.

Jeg maa her sige, at Systematiseringen af alle disse Anskuelser og Kritiken deraf er meget lidet nyttig; Forf. plukker en Sætning ud af en og en Sætning af en anden Forfatter og viser her er der én Teori; saa plukker han et Par Sætninger andetsteds hos de samme Forfattere og viser her er der en anden Teori. Hele den store Række Citater og denne polemiske Nedsabling af formentlige Anskuelser, de paagældende Økonomer maaske ikke selv har anet, at de har haft, er sikkert meget skarpsindig, men kedelig og unyttig. Den engelske Metode at fremsætte og begrunde sine egne Meninger og kun i Forbigaaende feje en diametralt modsat Mening tilside, er langt behageligere for Læseren og giver ham langt mere, end en Litteratur-Kritik af forskellige Hovedanskuelser i deres specielle Udformninger.

Nu gaar Forf. over til at behandle Formue- og Indkomstbegreberne, en Behandling, der fylder Hælvten af Bogen.

De Fordele, en Person har af sin Besiddelse af Formue, er ikke angivne med den tekniske Nytte af den konkrete Formue selv — den kan han ofte ikke engang selv nyde godt af — men af den Indkomst han enten ved at udlaane den eller ved »Pris-Udløsningen« (Salget af den ved Formuen skabte færdige Vare) kan faa til Raadighed. Formue bliver derfor — efter Ordets literale Betydning — Formuenhed, 3: økonomisk Magt, Magt til at tiltvinge sig en vis Mængde af, hvad Samfundet i Aarets Løb har frembragt, og som denne økonomiske Magt kan Formue have utallige Iklædninger, være af tinglig eller obligatorisk Natur.

Efter at have fremsat disse Anskuelser faar vi forskellige »gale Anskuelser« gendrevet. Derefter forklares et Afsnit af Formuen, nemlig Kapitalen som Erhvervsformue; og gale Meninger gendrives i en iøvrigt interessant Litte-

raturoversigt over Kapitalbegrebet hos de forskellige Forfattere.

Formue er Magt til at faa Indkomst, hvad er da Indkomst? Er denne Udbytte af Formue? Ja, men det er ikke en tilstrækkelig Definition, fordi man overfor den enkelte Person tilfaldende Indkomst ikke kan sige, at den er Udbytte af just hans Formue. Samfundet er en stor producerende Fabrik, hvori vi alle kaster vort Arbejde og vore Produktionsgoder, og af hvis Totaludbytte vi hver faar en Andel, — hvor stor, ja det afhænger af Ting, vi ikke selv er Herre over, bl. a. de vekslende Varepriser.

Indkomsten er de Dækningsmidler af vort Behov i et givet Tidsrum, der staa til vor Raadighed som Følge af Samfundets Formuebestand. Naar Forf. hævder dette, synes det egentlig noget overflødigt, at han hidsig bekæmper Læren om, at Indkomst er et Overskud af Produktion, tilmed da han anerkender, at Indkomsten er de Goder, ved hvis Forbrug Formuen ikke lider nogen uerstattet Foringelse. Forf. paaviser meget rigtigt, at Nationalindkomsten ikke er Summen af alle de private Indkomster, fordi der er mange private Indkomster, der ikke repræsenterer nye Dækningsmidler af vort Behov, men ene skyldes Værdiforskydninger, som f. Eks. Konjunkturgevinsten, Stigning i et Varelagers Værdi etc.

Efter en litteraturhistorisk-polemisk Afstikker naar vi til et Forsøg paa at finde Indkomstens Opstaaen, hvorledes den opstaar objektivt, \circ : for Samfundet, og hvorledes den tilflyder den enkeltes Kasse.

Det reelle sociale Grundlag for Indkomsten er »en genkommende reel Forøgelse af de konkrete Goder«, skabt ved Produktionsprocessen. Ingen Indkomst kan afledes af sin egen adskilte Indkomstkilde — i al Fald kun i retlig Forstand — men enhver privat Indkomst er det samlede (komplekse) tekniske Resultat af talløse Goders og Menneskers Samvirken, og gennem Prisernes gensidige Indflydelse bliver Resultatet end mere kompli-

ceret. Det enkelte Formuegode kan i sig selv ikke teknisk lave noget, heller ikke skabe Indtægt; det, der teknisk skaber Indtægten er en Samvirken af talløse Goder, og Besiddelsen af det enkelte Produktionsmiddel er kun en Adkomst eller Magtmiddel til at faa en vis Del af den sociale Indkomst, af det almindelige aarlige Dækningsfond til Dækning af sine egne Behov.

Her kommer atter en Litteraturoversigt, der dog denne Gang faar særlig Interesse fordi den viser, at Forf. forkaster den klassiske Deling af Indkomstkilderne som Arbejde, Kapital og Jord; ingen af disse skaber for sig selv noget, det maa samvirke med de andre Faktorer — her peger Forf. meget rigtigt paa, at det er umuligt at sætte en objektiv og retfærdig Pris paa Arbejde, paa Jord eller paa Kapital, fordi det er umuligt at sige, hvad af de tre, der yder mest. Er Hammeren eller Amboldten mest nødvendig? — Forf. kritiserer iøvrigt her Böhm-Bawerks Lære om Kapitalrentens Opstaaen (de fremtidige Tings mindre nutidige Værdi med de eksisterende Tings Værdi).

Hele den korte Mening af dette lange Indskud om Formue og Indkomst er da dette: Der eksisterer ingen Særindkomst — økonomisk set; vort økonomiske Samfund er en stor Kværn, hvori vi kaster de bestaaende Goder og vort Arbejde, deraf opstaar flere Goder end der var før, og som kan bruges til Dækning af vort Behov. Disse Goder er teknisk skabt ved en Samvirken af utallige Produktionsmidler, og den Vurdering, der bestemmer hvorledes de vil fordeles blandt de enkelte Personer, er ligeledes et Resultat af en Samvirken mellem alle andre Goder. Intet Produktionsgode kan derfor siges at have skabt sit eget Afkast, det har maaske været med til at skabe et helt andet. Naar et Produktionsgode giver Indkomst, er det i Egenskab af Formue — d. v. s. af økonomisk Magtmiddel, hvis Besidder kan tilrive sig en vis Andel af Samfundets Indtægt. Det er Bogens Idé.

I anden Del vender vi tilbage til Krediten. Forf.

paaviser ret kedeligt, at Krediten baade fremmer Produktions- og Konsumformaal og at Kredit er Middel til Opsparing.

Derefter viser han de Farer, der knytter sig Kreditens Brug, at Kredittager bliver uøkonomisk og tror sig rigere end han er, samt Aager, og særlig Interessensammenknytningen paa Grund af at vi alle er baade Kreditgivere og Kredittagere. Herom kunde Forf. i Betragtning af sin Bredde paa andre ret selvforstaaelige Punkter have ofret mere end $1\frac{1}{2}$ Side.

Afsnittet Kredit i Pengeomløbets Tjeneste giver intet nyt, men kan anbefales til Læren-uden-ad, fordi der staar en Del rigtigt i det. Læren om Vekselkurserne er given bedre hos Wieth-Knudsen og Schovelin; f. Eks. har Wieth-Knudsen mere overlegent givet os Beviset for det ofte misvisende i Begrebet »ugunstig Vekselkurs« end Prof. v. Komorzynski.

Læren om Kreditens Indvirken paa Varepriser gives i højst utilstrækkelig Form.

Og atter faar vi en Omgang Litteratur med »irrig Theorien«, hvori det særlig gaar ud over Mac Cleod. Gengivelsen af John Laws Anskuelse om Kredit som Rigdom er af Interesse.

Afsnittet om Kreditens Organisering er det bedste, og mest fremragende, det røber at Forf. er en mere trænet Jurist end Økonom.

Mærkværdigvis — eller maaske er det ikke saa mærkværdigt — for det hænder ofte, at Indledningen tager Vejret fra Forf., og naar han saa kommer til sit egentlige Emne, ja saa er han træt; i Virkeligheden er hele II. Del en stor Skuffelse — uagtet det just er denne Dels Indhold, der giver Bogen sin Titel.

Jeg har her gengivet Bogens væsentligste Indhold, jeg synes, at der ingen Skade var sket, hvis Forf. havde fremsat sine Ideer i en Artikel paa et Par Ark, i Stedet for paa 500 Sider. Der staar saa meget i den Bog, der og-

saa staar andre Steder, og saa meget, hvis Nytte er tvivlsom.

Lauritz V. Birck.

Report on Wholesale and Retail Prices in the United Kingdom in 1902, with comparative statistical Tables for a Series of Years. London 1903. (456 S.; 2 sh. 1 d.).

Den nyere statistiske Litteratur tyder paa, at den økonomiske Statistik og herunder igen særlig Prisstatistiken nu ikke længere er Statistikens Stedbarn; ovennævnte Beretning er en af de sidste Aars talrige Undersøgelser over Prisbevægelsen.

Den indeholder en ret fuldstændig Samling af de forskellige Prisfortegnelser, der findes i England. Beretningens Tabeller falder i to Hoveddele, den ene Del indeholder Engrospriserne, den anden Detailpriserne. For de førstes Vedkommende er der for mange Varer Priser gennem hele det 19de Aarhundrede og fra mange forskellige Egne i England, for Detailprisernes Vedkommende omfatter Angivelserne kun de sidste 30 Aar, og de ere omtrent udelukkende hentede fra London, kun for Aarene 1900 og 1901 findes der ogsaa Detailpriser andet Steds fra. Denne Dobbeltthed giver i al Fald tilsyneladende et godt Materiale til Undersøgelse over Engros- og Detailprisernes indbyrdes Afhængighed.

Et glædeligt Fremskridt viser denne Beretning i den Nøjagtighed, hvormed Angivelsen af de enkelte Prisers Bestemmelsesmaade er sket. Man faar her et klart Indblik i de forskellige Kilder, hvorfra en Varepris kan hentes; Engrospriserne er her snart »Ascertained Prices«, 3: Priser benyttede ved Lønfastsættelser under Sliding Scale, snart Eksport- eller Importpriser, snart Kontraktpriser, 3: Leveringspriser til en offentlig Institution, snart egentlige Markedspriser og snart »Value at Works«; og Detailprisernes Kilder er ikke mindre rigelige, disse Priser er